

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 339.543:347.44:658.7

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v4.2024.3>

Д. А. Біленець
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
orcid.org/0000-0003-0866-0698

РОЛЬ ДОГОВОРІВ У МИТНІЙ ЛОГІСТИЦІ: ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ ЛАНЦЮГАМИ ПОСТАВОК

Стаття присвячена дослідженню ролі митної логістики в забезпеченні ефективного функціонування глобальних ланцюгів поставок. Митна логістика охоплює комплекс операцій, включаючи транспортування, митне оформлення, страхування та зберігання товарів, що проходять через державні кордони. Ефективність цих процесів значною мірою залежить від договірного регулювання взаємодії між усіма учасниками логістичного ланцюга. Чітко прописані умови договорів допомагають уникати ризиків, мінімізувати затримки, зменшити фінансові втрати та підвищити довіру між партнерами, що є ключовими факторами успішної міжнародної торгівлі.

У статті аналізуються основні види договорів, що використовуються у митній логістиці: транспортні, договори митного оформлення, страхування та зберігання. Транспортні договори регулюють основні аспекти перевезення товарів, включаючи строки доставки, відповідальність за вантаж, процедури у разі форс-мажорних обставин та умови митного оформлення. Відповідно до Цивільного кодексу України та міжнародних стандартів, таких як Конвенція про договір міжнародного перевезення вантажів (CMR), вони визначають права, обов'язки і порядки дій сторін, що мінімізує ризики затримок і забезпечує безперервність поставок.

Договори митного оформлення забезпечують правильне та своєчасне декларування товарів, регулюючи обов'язки сторін і знижуючи ризики штрафів. Страхові договори мінімізують фінансові втрати від пошкоджень чи затримок під час транспортування та зберігання. Договори на зберігання товарів захищають інтереси власників, визначаючи умови зберігання та відповідальність складів.

Стаття також аналізує міжнародні стандарти, як-от Інкотермс 2020, що уніфікують правила митних процедур, розподілу витрат та страхування, зменшуючи юридичні ризики і спрощуючи процеси. Стандартні контракти у митній логістиці сприяють швидкому узгодженню зобов'язань, дозволяючи адаптувати умови під потреби бізнесу. Загалом, ефективне договірне регулювання сприяє стабільності та надійності міжнародних поставок, оптимізуючи витрати й підвищуючи конкурентоспроможність підприємств.

Ключові слова: митна логістика, транспортні договори, митне оформлення, страхування товарів, зберігання вантажів, міжнародні угоди, Інкотермс 2020, CMR, контракти, зовнішньоекономічна діяльність.

Bilenets D. A. THE ROLE OF CONTRACTS IN CUSTOMS LOGISTICS: EFFECTIVE MANAGEMENT OF INTERNATIONAL SUPPLY CHAINS

The article is dedicated to exploring the role of customs logistics in ensuring the efficient functioning of global supply chains. Customs logistics encompasses a range of operations, including the transportation, customs clearance, insurance, and storage of goods crossing national borders. The efficiency of these processes largely depends on the contractual regulation of interactions between all participants in the logistics chain. Well-defined contract terms help to mitigate risks, minimize delays, reduce financial losses, and enhance trust between partners, which are key factors for successful international trade.

The article examines the main types of contracts used in customs logistics: transportation, customs clearance, insurance, and storage contracts. Transportation contracts regulate the key aspects of moving goods, including delivery timelines, liability for the cargo, procedures in force majeure situations, and conditions for customs clearance. According to the Civil Code of Ukraine and international standards, such as the Convention on the Contract for the International Carriage of Goods by Road (CMR), these contracts define the rights, obligations, and actions of the parties, thereby minimizing delays and ensuring the smooth flow of goods.

Customs clearance contracts ensure the proper and timely declaration of goods, regulating the parties' obligations and reducing the risks of fines. Insurance contracts minimize financial losses resulting from damage or delays during transportation and storage. Storage contracts protect the interests of the owners, defining the conditions of storage and the liability of warehouse operators.

The article also analyzes international standards such as Incoterms 2020, which standardize rules on customs procedures, cost allocation, and insurance, thereby reducing legal risks and simplifying processes. Standard contracts in customs logistics facilitate the rapid agreement of obligations, allowing the adaptation of terms to business-specific needs. Overall, effective contractual regulation promotes the stability and reliability of international supply chains, optimizes costs, and enhances the competitiveness of enterprises.

Key words: customs logistics, transportation contracts, customs clearance, cargo insurance, storage of goods, international agreements, Incoterms 2020, CMR, contracts, foreign economic activity.

Постановка проблеми. Глобальні ланцюги поставок вимагають чіткої координації між перевізниками, митними брокерами, страховими компаніями та складськими операторами. Однак складність міжнародної торгівлі та різноманіття правових режимів створюють ризики для стабільності поставок, зокрема затримки, фінансові втрати та конфлікти через невиконання умов договорів.

Основна проблема полягає в недостатньо чітких договірних відносинах, які регулюють взаємодію учасників логістики, що призводить до юридичних ризиків і затримок. Також підприємства стикаються з труднощами узгодження контрактів у різних країнах.

Отже, необхідно ефективно договірне регулювання митної логістики для забезпечення стабільності міжнародних поставок, що вимагає аналізу існуючих договорів та вивчення міжнародних стандартів для уніфікації правил і процедур.

Метою дослідження є аналіз договірних регулювань у сфері митної логістики для визначення ключових аспектів, що впливають на ефективність міжнародних поставок. Зокрема, дослідження спрямоване на вивчення основних видів договорів, таких як транспортні угоди, договори митного оформлення, страхування та зберігання товарів, а також на аналіз міжнародних стандартів, таких як Інкотермс 2020 і Конвенція СМР. Мета полягає у визначенні способів оптимізації договірних умов для мінімізації юридичних ризиків, скорочення витрат та підвищення конкурентоспроможності підприємств на глобальному ринку.

Проблематика даної теми зосереджується на недостатньо досліджених аспектах договірних регулювань в митній логістиці. Незважаючи на значну кількість робіт, присвячених питанням міжнародної торгівлі та митного оформлення, все ще залишається багато невирішених аспектів, пов'язаних з договірними відносинами між учасниками логістичних ланцюгів. Зокрема, бракує комплексних досліджень, що стосуються інтеграції міжнародних стандартів з національними правовими системами, що регулюють транспортування, страхування та зберігання товарів. Також відзначається недостатня розробленість механізмів договірних врегулювань взаємодії з митними брокерами, складськими операторами та іншими посередниками в умовах глобалізації зовнішньоекономічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Митна логістика є невід'ємною частиною глобальних ланцюгів поставок. Вона об'єднує різноманітні операції, починаючи від транспортування товарів до їх зберігання, митного оформлення і страхування. Кожна з цих складових важлива для успішного перетину товарів через державні кордони, що робить митну логістику критичною для стабільного і передбачуваного міжнародного бізнесу.

О. Яременко звертає увагу на визначенні митної логістики як ключового елементу глобальних ланцюгів постачання, який об'єднує процеси переміщення товарів, інформаційних потоків і фінансових операцій. Автор виділяє необхідність інтеграції логістичних та митних операцій для ефективного управління ризиками і підвищення економічної безпеки. Відсутність чітких стандартів і єдиного визначення митної логістики відзначається як проблема, що потребує подальшого дослідження в умовах глобалізації та зростаючої складності міжнародної торгівлі [10].

Ефективність митної логістики залежить від договорів, що регулюють взаємодію між учасниками процесу. Добре продумані угоди допомагають уникати ризиків, злагоджено діяти та швидко реагувати на проблеми, мінімізуючи затримки й фінансові втрати. Чіткі умови підвищують довіру між партнерами та запобігають конфліктам. Договірне регулювання повинно охоплювати всі аспекти логістики: транспортування, митне оформлення, страхування та зберігання. Без належних угод компанії ризикують зіткнутися з проблемами на кордоні, що може призвести до штрафів і втрати товарів.

Кривов'язюк І.В. у своїй статті наголошує на тому, що в умовах воєнного стану в Україні митна логістика зазнала значних змін, зокрема через необхідність створення нових маршрутів постачання, спрощення процедур і державну підтримку. Автор також підкреслює важливість діджиталізації, інтеграції з ЄС та спрощення митних процедур для підвищення ефективності й безпеки логістичних процесів в сучасних умовах [3].

Транспортні договори є ключовим елементом організації перевезень товарів, регулюючи аспекти транспортування від місця відправлення до кінцевого отримувача, включаючи строки доставки, відповідальність за збереження вантажу, процедури у разі форс-мажору та митне оформлення. Відповідно до Цивільного кодексу України [9], вони визначають права, обов'язки та відповідальність сторін, а також порядок дій у випадках непередбачених обставин, що можуть вплинути на доставку.

На міжнародному рівні правила регулюються Конвенцією про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів [2], яка встановлює відповідальність перевізника за вантаж під час транспортування. Чіткі договірні умови дозволяють узгодити дії між перевізниками, відправниками та одержувачами, що мінімізує затримки, фінансові втрати та забезпечує безперервність поставок, підвищуючи конкурентоспроможність підприємств на міжнародному ринку.

Договори про митне оформлення є основним інструментом для забезпечення правильного і своєчасного декларування товарів при їх перемі-

щенні через кордон. Вони регулюють взаємодію між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) та митними брокерами або агентами, які беруть на себе обов'язки щодо підготовки, подання митних декларацій та виконання всіх необхідних митних процедур.

Згідно з Митним кодексом України (ст. 74–77) [4], митні брокери зобов'язані забезпечити точність подання митних декларацій та дотримання всіх вимог митного законодавства. Договори між підприємствами та митними брокерами визначають відповідальність брокера за своєчасне подання документів, коректність декларування, а також забезпечення належного проходження митних процедур. Це дозволяє уникнути ризиків затримок, штрафів або навіть конфіскації товарів у разі виявлення порушень.

Статус митного брокера різноманітний. Окрім того, що він є посередником між експортером або імпортером і державною установою, він також виконує завдання з підготовки, підписання та подання документів, класифікації або оцінки товарів, розрахунку та сплати митних платежів, реєстрації експорту, дозволів на імпорт, підготовки і видача сертифікатів, консультування щодо правил і процедур експорту та імпорту, перевірки транзакцій для забезпечення відповідності [1, с. 224].

Чіткі договірні умови дозволяють підприємствам делегувати митним брокерам оформлення документів, перевірку відповідності товарів стандартам та своєчасне подання декларацій. У договорі мають бути визначені терміни, обов'язки брокера щодо перевірки документів та механізми взаємодії у разі проблем на митниці. Це особливо важливо для великих компаній, які регулярно здійснюють зовнішньоекономічні операції, адже допомагає уникнути ризиків, пов'язаних з помилками в документації та затримками. Договірна відповідальність брокерів за дотримання процедур знижує фінансові ризики, підвищує ефективність управління поставками та сприяє надійному партнерству.

Договори страхування є важливим інструментом захисту інтересів усіх сторін, залучених до міжнародних перевезень. Вони забезпечують фінансовий захист від ризиків, пов'язаних з транспортуванням, зберіганням та обробкою товарів. Під час перевезення вантажі можуть бути піддані різним загрозам, таким як пошкодження, втрата або знищення внаслідок аварій, природних катастроф або інших непередбачених обставин. Наявність страхових договорів гарантує, що компанії не зазнають серйозних фінансових втрат у разі виникнення таких ситуацій.

Прийнятий у 2021 році Закон України «Про страхування» включає принципи, закріплені в європейських директивах, спрямовані на захист

прав споживачів, прозорість регулювання та конкурентоспроможність ринку. Законодавчі зміни підтримують адаптацію страхових практик до міжнародних стандартів і зміцнюють правові основи для ефективного функціонування страхового ринку [7].

Відповідно до Цивільного кодексу України (ст. 980–999), страхові договори регулюють умови страхування, зокрема визначення ризиків, що покриваються, порядок надання компенсації у разі настання страхового випадку, а також права і обов'язки сторін. Компанії можуть вибирати різні види страхового покриття, яке найкраще відповідає їхнім потребам та умовам конкретної логістичної операції. Це дозволяє захистити товар у випадках затримок, пошкоджень або втрати під час перевезення чи зберігання [9].

Страхові договори забезпечують безпеку товарів під час митних процедур, мінімізуючи фінансові ризики від затримок і пошкоджень. Вони покривають додаткові витрати на зберігання або компенсацію за збитки, що виникають під час затримки на митниці. На міжнародному рівні договори враховують Інкотермс 2020, які розподіляють відповідальність за страхування між продавцем та покупцем [6].

Належне страхування підвищує фінансову стабільність та дозволяє підприємствам впевнено здійснювати міжнародні операції. Компанії можуть адаптувати поліси під свої потреби, обираючи розширене покриття для високоризикових товарів. Страхування є ключовою частиною митної логістики, знижуючи ризики та забезпечуючи надійність ланцюгів поставок.

Договори про зберігання товарів є важливим компонентом митної логістики, особливо в ситуаціях, коли необхідно тимчасово розмістити вантаж на митних складах або в транзитних зонах. Зберігання товарів може бути необхідним через різні причини: очікування завершення митних процедур, подальшого транспортування або вирішення питань, пов'язаних із документальним оформленням. Правильне договірне врегулювання з операторами складів допомагає уникнути непорозумінь і забезпечити безпеку товарів під час їх зберігання.

Відповідно до Цивільного кодексу України (ст. 936–947), договори про зберігання регулюють умови розміщення товарів, порядок надання складських послуг, відповідальність сторін за збереження вантажу, а також строки зберігання. Чіткі договірні умови допомагають визначити обов'язки складів, зокрема щодо забезпечення відповідних умов зберігання, додаткових послуг, таких як пакування або маркування, а також процедури у випадку пошкодження чи втрати товару [9].

Митні склади є одним з фундаментальних компонентів митної системи України, що сприяє між-

народній торгівлі, надаючи можливість тимчасового зберігання та відстрочення сплати митних зборів і податків [5, с.295].

Зберігання на митних складах часто використовується для товарів, які чекають на завершення митних процедур або подальшу доставку до кінцевого споживача. Договори про зберігання забезпечують юридичну основу для взаємодії між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) та складськими операторами, що дозволяє уникнути непорозумінь та забезпечити безпеку товару. Наприклад, договір може передбачати, що оператор складу зобов'язаний підтримувати відповідний температурний режим або інші спеціальні умови зберігання для певних типів вантажів, таких як медикаменти або продукти харчування.

Договори зберігання передбачають відповідальність оператора складу за пошкодження чи втрати товару, забезпечуючи правовий захист власників. У разі порушення умов власник має право вимагати компенсації, що сприяє швидкому вирішенню конфліктів. Ці договори є гнучкими, дозволяючи адаптувати умови співпраці, включаючи додаткові послуги, такі як сортування чи пакування, що спрощує логістичний процес. Гнучкість умов допомагає оптимізувати витрати, уникати штрафів за тривале зберігання або невиконання вимог. Таким чином, договори зберігання є ключовим елементом митної логістики, забезпечуючи надійність, економічну ефективність та стабільність у ланцюзі поставок.

Ефективне функціонування договірних відносин у митній логістиці значною мірою залежить від правової бази, яка визначає правила та вимоги до митних операцій, транспортування, страхування та зберігання товарів. Відсутність належної правової регламентації може призвести до значних ризиків, таких як затримки на митниці, штрафи або конфіскація товарів, що може спричинити фінансові збитки та втрату ділової репутації.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює митні операції в Україні, є Митний кодекс України. У статтях 74–77 визначено положення щодо митного оформлення товарів, зокрема правила декларування, проведення митного контролю та випуску товарів. Договори, укладені в рамках митного оформлення, повинні враховувати ці положення та містити необхідні умови, що забезпечують відповідність митним вимогам. Це дозволяє компаніям уникати правових колізій і забезпечує стабільність логістичних процесів [4].

Також важливою складовою є положення ст. 980–999 Цивільного кодексу України, що регулюють страхові договори. Вони встановлюють правила страхування ризиків, що виникають під час транспортування, зберігання або митного

оформлення товарів. Це дозволяє підприємствам забезпечити фінансову безпеку та зменшити ризики втрат у разі непередбачених ситуацій [9].

В ході діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності безумовним елементом якої є укладання зовнішньоекономічних контрактів (ЗЕД-контракт), постає таке питання, як захистити свої інтереси при міжнародній діяльності, бо контроль та перевірка правильності укладання ЗЕД-контрактів і разом з цим, наявність доказів при вирішенні спорів, є важливим елементом ефективної роботи підприємства [8, с. 293].

Стандартні контракти зручні тим, що адаптовані під потреби всіх учасників логістичного ланцюга, дозволяючи їм швидко узгоджувати зобов'язання без тривалих переговорів. Хоча вони мають уніфіковану структуру, контракти можна адаптувати під конкретні потреби бізнесу, додаючи положення щодо спеціальних умов. Це зберігає переваги стандартного підходу, враховуючи індивідуальні вимоги. Використання таких контрактів у митній логістиці забезпечує стабільність, ефективність та передбачуваність міжнародних поставок, знижуючи правові ризики й оптимізуючи процеси.

Висновки. Ефективне договірне регулювання є ключовим елементом митної логістики, що забезпечує стабільність і передбачуваність міжнародних ланцюгів поставок. Добре складені договори допомагають знизити ризики, пов'язані з транспортуванням, митним оформленням, зберіганням і страхуванням товарів, що дозволяє підприємствам мінімізувати фінансові втрати і забезпечити безперебійний рух товарів через кордони.

Транспортні договори регулюють процес перевезення товарів, чітко визначаючи обов'язки сторін, що дозволяє уникати затримок і конфліктів. Договори про митне оформлення забезпечують правильність і своєчасність декларування товарів, знижуючи ризик штрафів і затримок на митниці. Страхові договори забезпечують фінансовий захист від можливих втрат під час транспортування і зберігання, що підвищує надійність логістичних операцій. Договори про зберігання створюють чітку правову базу для безпечного розміщення товарів на складах, враховуючи потреби бізнесу в гнучкості та додаткових послугах.

Правова регламентація договірних відносин базується на нормах національного та міжнародного законодавства, що дозволяє уникати правових колізій та забезпечує стабільну і передбачувану співпрацю між усіма учасниками логістичного процесу. Використання стандартних контрактів, таких як ті, що ґрунтуються на Інкотермс 2020, спрощує укладання договорів і забезпечує ефективне управління ризиками, оптимізуючи міжнародні поставки.

Належне договірне регулювання митної логістики дозволяє підприємствам будувати стабільні, передбачувані та економічно вигідні ланцюги поставок, що сприяє зміцненню їхньої позиції на міжнародному ринку. Використання чітких та уніфікованих договорів створює міцну правову основу, яка допомагає уникнути конфліктів, зменшити ризики і забезпечити успіх у зовнішньоекономічній діяльності.

Література

1. Біленець Д.А, Возняковська К. А. Статус митних брокерів в українському бізнесі. Аналітичне-порівняльне правознавство. Ужгород 2023. №1. С. 224-228.
2. Конвенція про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_234 (дата звернення: 21.09.2024)
3. Кривов'язюк, Ігор. Митна логістика в умовах воєнного стану в Україні. *Collection of scientific papers* «SCIENTIA», 2023, September 22, 2023; Singapore, Singapore: 28-30.
4. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення 23.09.2024)
5. Печніков, М. А.; Москаленко, Н. О. Удосконалення митного регулювання митних складів в Україні. Організаційний комітет конференції, с. 295.
6. Правила ІНКОТЕРМС: таблиця-підказка URL: <https://balance.ua> (дата звернення: 21.09.2024)
7. Про страхування: Закон України від 18 листопада 2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20-Text>. (дата звернення: 21.09.2024)
8. Проскуріна Н. Особливості вирішення спорів по зовнішньоекономічним контрактам. *Редакційна колегія*, Полтава 2023, С. 293.
9. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003р. №435- IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 21.09.2024)
10. Яременко О. Ф. Митна логістика: поняття, функції, особливості. Вісник Хмельницького національного університету. *Економічні науки*. 2021 № 6, т. 1. С. 32-36.